

Kong Salomos tempel

Af cand.theol. Stine Ramati, København

– hvad arkæologien lærer os

Ned gennem historien har tempelpladsen i Jerusalem været brændpunkt for jøder, kristne og muslimer. Det var her, kong Salomo lod et mægtigt tempel opføre for Herren. Det blev jødernes helligste sted. Her lå senere det tempel, som Jesus rensede og kaldte "min Faders hus", og hvorfra de første kristne begyndte deres mission. For muslimerne er stedet det tredje helligste sted i verden, hvor de mindes Muhammeds natlige himmelfærd.

Kong Salomos tempel er imidlertid for længst væk. Alt gik tabt i 587 f.Kr., da babylonerne indtog Jerusalem, ødelagde templet og brændte byen. Eventuelle rester forsvandt i 520-16 f.Kr., da det andet tempel blev opført på samme sted. De eneste vidnesbyrd, vi har om det første tempel, er nogle ret diffuse oplysninger i 2 Sam 7,1f; 2 Sam 24,18ff; 1 Kong 5-8; 2 Kong 12,5f; 22,3f.25; 2 Krøn 2-8; Ez 40-46; Jer 39 samt den jødiske historieskriver Josefus' skrift *Antiquitates*, bog VIII, 61-181.

Der har aldrig fundet autoriserede arkæologiske udgravninger sted på tempelpladsen. Vi ved derfor ikke, hvad der gemmer sig i undergrunden. Tempellets præcise beliggenhed er heller ikke kendt, men det menes at have ligget, hvor Klippemoskeen, som blev bygget på bjerget i året 691 e.Kr., nu befinder sig. Muslimerne har kontrollen over tempelbjerget, og de tillader ikke udgravninger dér, hverken under Klippemoskeen eller Al-Aqsa moskeen.

I de seneste år har muslimerne imidlertid selv foretaget illegale udgravninger på tempelpladsen. Mange tons jord er blevet kørt væk, og arkæologerne frygter, at værdifulde vidnesbyrd om fortiden er blevet destrueret eller er gået tabt. Nogle mener, at muslimerne prøver at slette sporene efter en jødisk fortid på tempelpladsen. Under alle omstændigheder er tempelpladsen en politisk hvepserede, der nok ikke bliver udgravet på autoriseret vis i den nærmeste fremtid.

Dermed kunne der sættes punktum for yderligere forskning vedrørende kong Salomos tempel. Heldigvis har vi i dag en del viden om templer generelt i Nærorienten fra Salomos tid. Ved at sammenholde disse arkæologiske fund med Bibelens oplysninger kan man danne sig en idé om Jerusalemtemplet.

I denne artikel vil vi ved hjælp af Bibelens kilder og arkæologiske fund i Mellemøsten se på tempellets konstruktion, dets indretning, dyrkelsen af Herren og den afgudsdyrkelse, der tilsyneladende også har fundet sted i templet.

Mulige indskrifter fra templet

To arkæologiske fund af indskrifter hævdes at henvise til Salomos tempel. Ingen af disse fund

stammer fra autoriserede udgravninger.

Deres ægthed og tilhørsforhold til templet er derfor blevet draget i tvivl.

Det ene fund er et 43 mm stort granatæble lavet af elfenben, med en intakt indskrift på dets "hals", hvor der menes at stå *"Tilhørende Herrens tempel, hellig for præsterne"*. Æble og inskription dateres til slutningen af det 8. årh. f.Kr. Hvis æblet og inskriptionen er ægte, har det sandsynligvis siddet på en af sypperstepræsternes stave. ▶

På dette granatæble, skåret ud af elfenben, er det muligt at læse: *"Tilhørende Herrens tempel, hellig for præsterne"*. Muligvis har en præst ved templet i Jerusalem båret granatæblet på toppen af en slags scepter. Granatæblet bliver ud fra bogstavernes form dateret til ca. 700 f.Kr.

Foto: © BAR 2004/4

Det andet fund er en tavle, der dukkede op for et par år siden, og som beskriver en restaurering af templet, formentlig den restaurering der fandt sted under kong Joash, og som Bibelen beretter om (2 Kong 12,5-17).

Den teologiske tanke med templet

Ideen med templet skal findes, da israelitterne vandrede i ørkenen. På Sinaj bjerg åbenbarede Gud sig for Moses og sluttede pagt med Israel. Som pagtsdokument fik Moses overrakt tavlerne med de ti bud. Gud påbød israelitterne at lægge tavlerne i en ark, som skulle placeres i en telt-helligdom, kaldet Tabernaklet. Guds herlighed fyldte Tabernaklet, og herfra gav Gud sine bud til Moses og til folket. Da israelitterne kom til Kana'an, blev Tabernaklet opstillet på et fast sted.

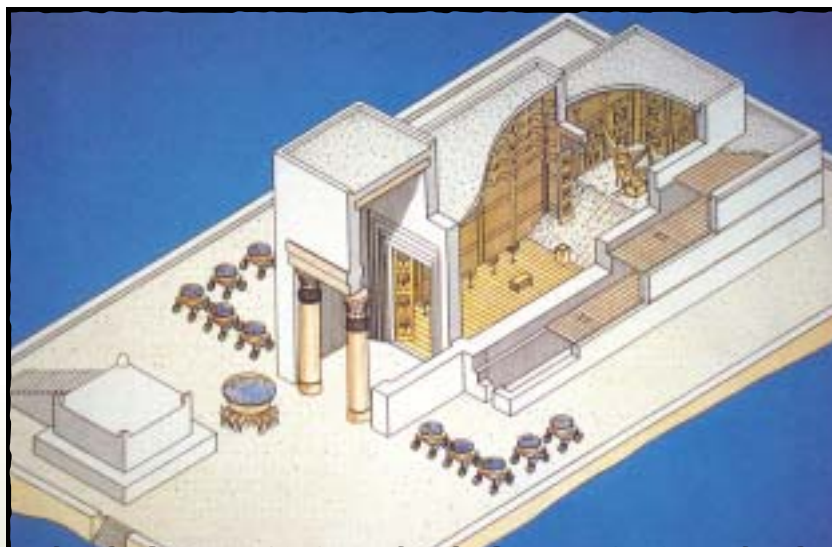
Tabernaklet (og senere templet) var en art Axis Mundi (= verdens akse), et helligsted, hvor den guddommelige og menneskelige verden kunne mødes. Israelitterne havde kun én Gud og derfor kun ét tempel.

Det blev kong David, som forenede de nordlige og sydlige stammer, gjorde Jerusalem til hovedstad og hentede arken op til Zion, hvor han havde forbedret et telt. David ønskede at bygge Guds ark et tempel, men fik af Gud at vide, at han havde udgydt for meget blod (1 Krøn 22,8-10). Derfor skulle hans søn Salomo bygge templet. David udvalgte pladsen, hvor templet skulle stå, købte en tærskelplads af jebusitten Aravna (også kaldet Ornan) og byggede et alter der (2 Sam 24,16-25).

I 966/67-961 f.Kr. byggede Salomo Herrens tempel. Da templet stod færdigt, bar præsterne arken ind i templet, og Guds stråleglans fyldte det.

Vigtige årstal i templets historie

990 f.Kr.	David køber Aravnas tærskelplads og opfører et alter
966/7-961 f.Kr.	Kong Salomo opfører det første tempel
812 f.Kr.	Kong Joash reparerer templet
622 f.Kr.	Josias' reform og reparation af templet
587/6 f.Kr.	Jerusalem og templet ødelægges
520 f.Kr.-70 e.Kr.	Det andet tempels periode

Salomos tempel, som tegneren Leen Ritmeyer har forestillet sig det. Templet var delt op i tre rum. Foran templet stod et brændofferalter og et stort vandbassin lavet af bronze. Foto: © Leen Ritmeyer og Bible Review 2000/6

Templets konstruktion

Ifølge 1 Kongebog, som har den ældste beskrivelse af templet, målte det 60 alen i længden, 20 i bredden og 30 i højden. Det er uvist, hvor lang en alen var i datidens Israel, men man sætter det normalt til ca. 45 cm. Templet var symmetrisk og havde tre rum langs en lige midterakse, alle 20 alen brede. Templet var orienteret øst-vest, med indgangen mod øst.

Inderst i templet var Debir/Det Allerhelligste, hvor arken med tavlerne stod. På arken tronedede to keruber. Debir var en smule forhøjet i forhold til resten af templet. Det midterste rum hed Hekal/Det Hellige. Her stod et røgelsesalter og et skuebrødsbord, hvor der hver sabbat blev sat usyret brød frem for Herrens ansigt. Brødene tilfaldt præsterne, som skulle spise dem på et helligt sted. Foran Hekal var Ulam/Forhallen. Ifølge den hebraiske tekst i 2 Krøn 3,4 var Ulam 120 alen højt (dansk overs.: "tyve alen").

Det fremgår ikke klart af de skriftlige kilder, om templet bestod af et, to eller tre selvstændige rum. Debir kunne være et selvstændigt rum adskilt fra Hekal med mure og døre. Det kunne også være en kasse indsat bagerst i Hekal. Ligeledes ved man ikke, om Ulam var lukket eller åbent fortil.

Templet blev bygget af cedertræer fra Libanon, cypresser, vilde oliventræer og kvadersten fra Salomos stenbrud. Inde i templet var alt beklædt med guld fra gulv til loft, og væggene var dekorerede med blomsterranker, keruber og palmetter.

Keruber var formidlere mellem Gud og mennesker, og de var kendt i alle nærorientalske samfund. Man fandt dem foran tempel- og paladsindgange som vogtere og bærer af troner og som vogtere

Denne sfinks udskåret af elfenben er bare én ud af mange elfenbensudskæringer, som er fundet i Samaria, hovedstaden i Nordriget. Sfinksen har menneskehoved, løvekrop og vinger. I stilen er den fønikisk. Forskere har gættet på, at keruberne på arken kan have lignet en sådan sfinks.
Foto: © BAR 1985/5

Denne figur af elfenben (10 x 12,5 cm) stammer fra Arslan Tash i det nordlige Syrien, hvor den har smykket et møbel i et palads (ca. 900-800 f.Kr.). Den har mange træk fælles med sfinksen fra Samaria. Sådanne sammensatte figurer er fundet over store dele af Mellemøsten.
Foto: © BAR 1995/4

foran Edens Have. Deres funktion i Salomos tempel er ikke kendt, men sandsynligvis har de vogtet arken og templet. Ej heller kendes deres udseende i templet. Ez 41,18-19 fortæller, at keruberne på templets vægge havde to hoveder, et løvehoved og et menneskehoved.

På den royale akropolis i Samaria har man fundet over 200 dele af elfenbensudskæringer. De fleste er fundet i en bygning, som nogle forskere identificerer med "Elfenbenshuset", opført af kong Akab (1 Kong 22,39). Blandt disse elfenbensudskæringer fandt man en udskæring af en kerub, der ligner en fønikisk sfinks med vinger, kendt fra Salamis på Cypern, Arslan Tash i det nordlige Syrien og Nimrud i Assyrien. Sfinksene havde løvekrop og menneskehoved. Om keruberne oven på arken lignede disse sfinks med vinger, vides ikke, men det er det nærmeste, man kan komme et gæt.

Foran eller inde i Ulam stod to søjler, kaldet Jakin og Boas. Deres udseende kendes kun delvist, og deres anvendelse er ukendt. Fra fund fra Syrien, Fønikien og Cypern ved man imidlertid, at søjler ved tempelindgange var almindelige.

Rundt om templet var en tilbygning i tre etager, med 30 rum på hver etage. En vindeltrappe forbandt

etagerne. De senere skrifter nævner desuden en bagbygning til templet. Nogle forskere mener, at denne bagbygning kunne være en senere tilføjelse til templet, fordi den ikke er nævnt i de tidligste skrifter.

Man antager, at tilbygningen var en kasematmur, dvs. en dobbeltmur med hulrum imellem, brugt til rum. Kasematmure var ikke et salomonisk særtræk ved templet, men de blev brugt af Salomo til bl.a. bymure. Man har fundet sådanne kasematmure i lag fra salomonisk tid på Hasor, Megiddo og Gezer.²

Genstande uden for templet

Foran templet stod et alter på 5x10x10 meter. Det havde horn i de fire hjørner foroven. På østsiden førte en trappe op til ildstedet, selv om 2 Mos 20,25f foreskriver, at brændofferaltre skulle forsynes med en rampe. Det er uvist, om alteret i forgården var det alter, som David lod opføre, eller om det var et, Salomo byggede.

Israelitiske brændofferaltre med horn er fundet på tel Dan, i Be'ersheba og Arad, alle fundet i forbindelse med israelitiske kultsteder fra monarkiets periode. Som ved Jerusalemalteret var alteret på tel Dan forsynet med trapper, mens et alter på Ebal-bjerget var forsynet med en rampe. I 2 Mos 20,25 og 5 Mos 27,5

I Be'ersheba har man fundet et brændofferalter i adskilt tilstand. Her er det blevet samlet igen. Alteret, som stammer fra profeten Amos' tid (ca. 750 f.Kr.), har horn i hvert hjørne.
Foto: © Jan Mortensen

påbydes, at altre skal laves af utilhugne sten; men alteret på tel Dan og i Be'ersheba var bygget af tilhugne sten.

Flere steder i Bibelen nævnes horn på altre, men betydningen af disse er ukendt. At de blev anset som det helligste sted på alteret, tyder flere afsnit i Bibelen på. Således nævnes bl.a., at en flygtning fik asyl, hvis han greb om hornene (1 Kong 1,50-53; 2,28). Dernæst at man vanhelligede alteret, hvis man huggede hornene af (Amos 3,14).

Ved siden af alteret stod der et stort bassin af bronze, kaldet Havet, som målte 15 meter i omkreds og rummede ca. 80.000 liter vand. Det blev båret af tolv bronzeokser (1 Kong 7,23-26). 1 Krøn 4,6 fortæller, at præsterne brugte vandet herfra til at vaske sig med. Sandsynligvis har det udgjort hele templets vandbeholdning.

Ved bronzehavet stod ti vogne på 2x2x1,5 meter, hver med et bækken ovenpå, der kunne rumme ca. 1600 liter vand (1 Kong 7,27-39). De blev brugt til at afvaske de redskaber, der blev anvendt i forbindelse med brændofferet. Sådanne vogne med bækkener er blevet fundet i Larnaka på Cypern og kendes også fra fönikisk kunst.

Til ofringen hørte desuden spande, skovle, skåle, fade, knive, kander og pander. Kun skovlenes brug er kendt. De blev brugt til at tage offerkødet op af kogekarrene. Man har fundet skovle i Megiddo og Bet-Shemesh fra 1300 f.Kr.

Teorier om templets udseende

Siden 1600-tallet har teologer, arkæologer og arkitekter forsøgt at rekonstruere templet ud fra Bibelens oplysninger. I begyndelsen forestillede man sig templet som en renæssancebygning.

I 1800-tallet fandt man arkæologiske rester af templer i Egypten, og man fandt, at templet i Jerusalem kunne sammenlignes med ægyptiske temp-

ler. Det var specielt den anseelige højde på Ulam (Forhallen), der blev kigget på. Først i 1945 fandt den franske arkæolog R. de Vaux ud af, at grundplanen mellem de ægyptiske templer og Jerusalemtemplet ikke stemte overens.

I 1955 satte forskerne Busink, Albright og Wright spørgsmåltegn ved Ulams højde, fordi murene her var tyndere end i resten af templet. De var for tynde til at kunne bære så høj en konstruktion. Derfor anser man i dag Ulam for at have samme højde som resten af templet eller for at være uden tag.

Nyere forskning forstår templet ud fra dets langrumsform. Man peger på to tempeltyper, der har træk fælles med Jerusalemtemplet: kana'anæiske templer og templer fra Nordsyrien.

Templer i Kana'an

Den ene type er kana'anæiske senbronzetempler fra Sikem, Megiddo, Hasor, tel Kitan og tel el-Hayyat. De var alle symmetriske og bestod af et langrum/Hekal. Ligeledes sammenlignes templet med et tempel fra Hasor med tre rum i lige akse og med to søjler foran indgangen. Dette tempel var dog et bredrumstempel, og dets Ulam var lige så bred som resten af templet.

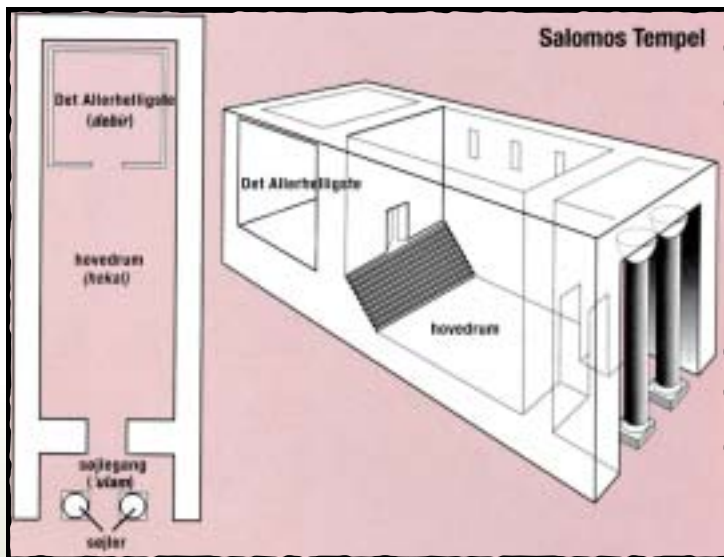
Et israelitisk tempel blev fundet på Arad i 1962-67 af Den israelske arkæolog Aharoni, som daterede det til det 10.årh. f.Kr., dvs. samtidig med Jerusalemtemplet. Senere forskning daterer templet til 8.-7. årh. f.Kr. Aradtemplet havde imidlertid ingen træk fælles med templet i Jerusalem.

Templer fra Nordsyrien

Den anden type er templer fra det 2. årt. f.Kr. fra det neohittitiske rige i Nordsyrien: tel Hamat, Ebla, Emar, tel Mumbaqt, Ein Dara, tel el-Huwera og tel Tayinat (8. årh. f.Kr.). Fælles for disse templer var en ydre forgård, der ledte ind i en indre forgård. De havde en symmetrisk plan, en Ulam (forrum) med søjler, samt en stor Hekal (Det Hellige) og et lille Debir (Det Allerhelligste). Desuden var templerne fritstående, ligesom Jerusalemtemplet. De var med andre ord ikke bygget sammen med andre bygninger.

Til templerne på tel Tayinat, Ebla og tel Mumbaqt var der knyttet et palads i stil med paladset ved Jerusalemtemplet. Specielt for disse paladser var, at de havde en indgang formet som en søjlegang. Indgangen førte direkte ind i en bredskibet tronsal. Bag tronsalen var der beboelsesrum, som var placeret omkring en gårdsplads. Denne type palads kaldes et *bit-Hilani* palads.³

Specielt templet i tel Tayinat minder om Jerusalemtemplet. Det var et langrumstempel, som var 25x12 meter stort og delt ind i tre dele. Det havde en åben søjlegang på 7x5,6 meter, et Kultrum på 7x10 meter, og Det Allerhelligste, som målte 3x10 meter. Kultrummet og Det Allerhelligste var forbundet med en 4,5 meter bred gennemgang. Forrest

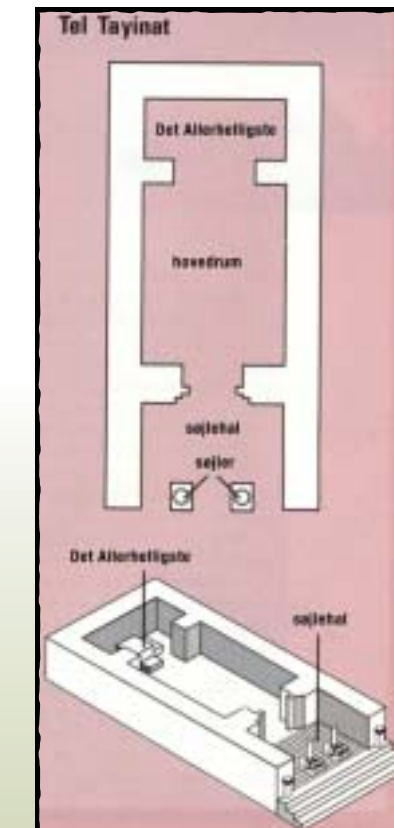

Grundplan over Salomos tempel. Ved at sammenligne den med templet på tel Tayinat ser man et tydeligt slægtskab: Begge er langrumstempler, der har tre rum i forlængelse af hinanden. © TEL 2000-3

i søjlegangen stod to søjler. I Det Allerhelligste fandt man en sokkel til en gudestatue. Templet var orienteret mod øst, og det lå syd for et bit-Hilani palads.

Modellen med et langrumstempel bygget efter en symmetrisk plan, med en inddeling i tre rum, med søjler foran indgangen, forgårde og et bit-Hilani palads som ved Jerusalemtemplet, var således almindeligt blandt templer i området.

At Salomos tempel var østvendt, var nok specielt, men ikke enestående. Templerne i området vendte i forskellige retninger, enten af kultiske eller terrænmæssige årsager. Der har været fremsat mange teorier om årsagen til Jerusalemtempels orientering mod øst. Mest sandsynligt er det, at det var vendt efter terrænet eller efter Oliebjerget, som allerede på Davids tid var et helligsted for Herren.

Grundplan over templet fra tel Tayinat, fra det 8. årh. f.Kr. © TEL 2000-3

Den officielle tempeltjeneste

Officielt var det kun Herren, Israels Gud, der blev tilbedt i templet. Til ham alene blev templet bygget. Vigtigst i templet var arken med lovens tavler, som stod i Debir (Det Allerhelligste). Præsterne varetog tilsynet med arken og forrettede tempeltjenesten, men kongen varetog også ved visse lejligheder tempelgudstjenesten.

Ypperstepræsten var den eneste, der måtte gå ind til arken i Debir, og det kun én gang om året, på forsoningsdagen (yom kippur). På den dag skulle han rense templet for israeliternes synd ved hjælp af blodet fra en offerbuk. ▶

Tegning af Jerusalem, som byen kan have set ud i det 8. årh. f.Kr., 200 år efter Salomo. Øverst mod nord ligger Salomos tempel som en fritstående bygning på en platform med brændofferalteret foran. Uden om templet ligger palads og regeringsbygninger. © BAR 1999/6

Centralt i tempeltjenesten var ofringen på det store brændofferalter i forgården. To gange dagligt blev et lam frembåret, og på sabbatten blev to lam ofret (4 Mos 28,9). På nymånedagen bragtes særlige ofre, og ved de tre store valfartsfester, påske, pinse (hvedehøstfest) og løvhyttfest, blev der ofret. Ligeledes kunne der ofres ved specielle lejligheder.

Fremmed gudsdyrkelse i templet

Selvom templet blev bygget til at tilbede Herren alene, var kongedømmet ikke fremmed for afgudsdyrkelse. Vi ved, at der senere i kongetiden blev dyrket afguder i templet. 2 Kong 22-23 fortæller os, at kong Josias i 622 f.Kr. fandt en lovbog i templet i forbindelse med, at templet blev repareret. Derfor blev templet rensset, og al form for afgudsdyrkelse blev udryddet af hele Juda og Israel. Teksten nævner dyr-

Kultstanden fra Ta'anak (10. årh. f.Kr.). Standen er godt 50 cm høj og rummer fire rækker med dyre- og gudfigurer. I den øverste række ses en solskive med vinger. Foto: © BAR 1994/3

kelsen af Ba'al, Ashera, sol, måne, stjerner og hele himlens hær. Også Ez 8,16 beretter om solkult i templet.

At denne afgudsdyrkelse skulle have fundet sted allerede under Salomo, er uvist, men kan ikke udelukkes. Salomos hjerte blev nemlig i hans alderdom draget til guder som Astarte, Kemosh og Milkom, og han byggede en offerhøj for Kemosh og Milkom på bjerget øst for Jerusalem (1 Kong 11,7.33). Bibelen melder imidlertid intet om, at han dyrkede disse afguder i templet. Dog har man rundt om i landet fundet Asheraer og Ba'aler fra Salomos tid. Vigtigst for den israelitiske kult var templet i Jerusalem. Derfor formoder nogle forskere, at man allerede på Salomos tid tilbad afguder i templet, ja sågar at templet blev bygget til at tilbede disse afguder. Det er der imidlertid intet belæg for hverken i Bibelen eller arkæologien. Tværtimod siger Bibelen klart, at Salomo alene tilbad Herren i sin ungdom, da templet blev bygget, og at han først i sin alderdom blev draget til fremmede guder.

Solkulten

Solkult var vidt udbredt i forskellige former i hele oldtidens Nærorient. Hvordan solen blev dyrket i Jerusalemtemplet, vides ikke. Om Salomo tilbad solen, vides heller ikke. Imidlertid var han gift med faraos datter, og Egypten var et af de store lande for solkulten. Også hans nærmeste allierede kong Hiram af Fønikien tilbad solen.

På en kultstand fra Ta'anak fra det 10. årh. f.Kr. (samtidig med Salomo) ser man øverst afbildet en bevinget soldisk. Det er et kendt tegn på solkulten.

Nærbillede af kultstanden fra Ta'anak. Oven over dyret, som formentlig skal forestille en hest, ses en solskive med vinger (eller stråler?). Standen antyder, at man på dette sted har dyrket solen som gud. Foto: © BAR 1994/3

Nøgen kvindefigur (Astarte?) omgivet af to løver på kultstanden fra Ta'anak.

Foto: © BAR 1994/3

Dyrkelsen af Ashera

Ashera/Astarte blev ligeledes tilbedt i hele Nærorienten under forskellige navne og former, og hun blev ofte sammenblandet med andre gudinder. Hun var frugtbarhedsgudinde og moder til alle guderne, undtagen El og Ba'al, som hun skiftevis var gift med.

Hvordan Salomo og israelitterne dyrkede hende, er uvist. Ca. 40 steder i Bibelen betegner "Ashera" en udskåret kultgenstand af træ eller et helligt træ, der stod ved siden af et alter (sml. 5 Mos 16,21).

Man har gjort mange fund fra kongedømmets tid af Asherafigurer, tegninger og inskriptioner i de israelitiske byer. På den ovenfor omtalte kultstand fra tel Ta'anak, som stammer fra det 10. årh. f.Kr., er

der bl.a. afbildet en nøgen Astartefigur, flankeret af to løver.

Nøgne kvindefigurer af ler med et stort brystparti, kaldet Dea Nutrix (Den nøgne gudinde), er fundet i tusindvis i grave, beboelseshuse og på kultpladser fra israelitisk jernalder (1200-587 f.Kr.). I en grav kun 100 meter fra tempelpladsen i Jerusalem fandt K. Kenyon i 60'erne flere hundrede Dea Nutrix figurer. De er blevet forbundet med gudinden Ashera. Ikke alle forskere er dog overbeviste om denne identifikation.

På Kuntillet Ajrud i det nordlige Sinaj, som var et israelitisk stoppested for rejsende i Kongetiden, blev der fundet to store krukker med skitseagtige tegninger og inskriptioner. På inskriptionerne kan man læse ordene "Jeg velsigner dig ved Jahve af Samaria / Jahve af Teman (Sydlandet) og ved hans 'srh", dvs. en Asheralignende gudinde eller hustru⁴. En lignende indskrift er fundet i Khirbet el-Qom. Det er indskriffter, som tyder på, at man i visse kredse i Israel har dyrket Herren som Ba'al, og at Ashera har været hans hustru.

Kvindefigurer med fremhævede bryster, fundet i Juda og Jerusalem. Mange forskere har tolket dem som frugtbarhedsgudinder eller som afbildninger af gudinden Ashera. Andre ser dem som et stiliseret udtryk for bøn om moderskab. Foto: © BAR 2004/4

Denne tegning på en krukke fra karavane-stationen Kuntillet Ajrud i Sinajørkenen viser en siddende figur og to mænd. Hen over den største figur står skrevet: "Jeg velsigner dig ved Jahve og hans Ashera".
Tegning: © P. Beck

En tegning på en af krukkerne forstiller to mænd og en siddende kvinde. Denne kvinde kunne være Ashera. På krukkerne er der desuden afbildet en ko med en diende kalv, en løve og nogle stenbukke, der spiser af livets træ. Det er altsammen almindelige symboler på frugtbarhedsgudinden Ashera.

Disse fund giver stærke indicer på, at Ashera blev dyrket i israelitiske kredse under monarkiet, og måske endda som Herrens hustru.

Ba'al

Ba'al var også en af de guder, som israelitterne mødte, da de drog ind i Kana'an, og som de tog til sig og til tider dyrkede, som var han Herren.

Ba'al blev ligesom Ashera dyrket over hele Nærorienten under forskellige former og navne. Den kana'anæiske frugtbarhedsgud Ba'al blev ofte sammenblandet med hovedguden El.

Ba'al blev afbildet som en tyr, og man har fundet både afbildninger og figurer af tyre ud over hele Nærorienten, også i Israel.

Tyrekalv af bronze (længde: 18 cm) fundet i Samarias bjergland. Den stammer fra Israels Dommertid og har enten repræsenteret Ba'al eller Herren.

Foto: © Steimatzky (Israel, Splendour of the Holy Land)

En anden form, Ba'al kunne tage, var som torden-gud/krigsgud. Tæt på akropolis i Davidsbyen fandt man en bronzeknytnæve fra det 10. årh. f.Kr., der har tilhørt en krigsgud. Lignende fund er gjort over hele Nærorienten.

En udskåret stele fra Ugarit viser Ba'al som en krigsgud med hævet kulle og spyd.
Foto: © BAR 2001/3

Sammenfatning

Selvom det er begrænset, hvad vi kan læse os til ud fra Bibelen om Salomos tempel og gudsdyrkelsen der, og selv om vi ingen direkte arkæologiske fund har fra templet, har vi i dag en forestilling om, hvordan templet så ud, om Jahve-dyrkelsen og om den fremmede kult i templet, ved at foretage en sammenligning mellem Bibelens kilder og arkæologiske fund fra andre steder i Mellemøsten.

Det langskibede tempel, opført ud fra en symmetrisk plan, med en treinddeling af rummene, søjler foran indgangen, forgårde og et bit-Hilani palads ved siden af, var almindeligt for templer i området. Vi har set, at specielt templet på tel Tayinat i det nordlige Syrien havde mange lighedspunkter med Jerusalemtemplet. Dog er heller ikke dette tempel helt parallelt med Salomos tempel. Det var unikt.

Proportionsforholdet mellem bredde og længde for Hekal (Det Hellige) og Debir (Det Allerhelligste) er 1:2 (40 meter x 20 meter). Det er ikke set ved nogen af de andre templer i området. Dette proportionsforhold kendes kun fra Salomos tempel og fra Tabernaklet. Tabernaklet var imidlertid kun halvt så stort. Jerusalemtempels orientering mod øst var speciel, men ikke enestående.

Der er ingen indici på, at templet blev bygget til at dyrke afguder ved siden af Herren, men vi ved fra Bibelen, at man senere i templets historie dyrkede afguder der, og at også Salomo i sin alderdom orienterede sig mod andre guder.

Fund af tegninger og symboler for afguder rundt omkring i Israel viser os, at de kana'anæiske guder El, Ba'al og Ashera var populære blandt israelitterne, og at Ashera til tider muligvis blev dyrket som Herrens hustru. Fordi templet var det vigtigste element i den israelitiske tro, regner man med, at den gudsdyrkelse, der fandt sted i templet, har afspejlet sig i resten af landet. Dvs. at El, Baal og Ashera – med Ashera muligvis som Herrens hustru – er blevet dyrket i templet. ■

**Yderligere information om Templet/
Tempelbjerget kan findes under "Nyttige
links" på SBAs hjemmeside www.sba-dk.dk**

Noter

¹ Granatæblet er nærmere beskrevet i TEL 1992-1, side 3.

² Yderligere information om bymure, byporte og paladser fra Salomos tid kan findes i TEL 2002-2, side 5-8.

³ Se nærmere om *Bit-Hilani* paladser i TEL 1995-2, side 3-4.

⁴ Se nærmere om dette fund i TEL 2000-2, side 3-5.